

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

«До захисту допущено»

Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.

Лариса ГРИЦЕНКО

_____ (підпис)

« ____ » _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування освітньо-професійної програми «Банківська справа»

на тему: Напрямки діджиталізації державних фінансів

Здобувача групи БС-91а Уварова Андрія Борисовича

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Андрій УВАРОВ
(підпис)

Керівник к.е.н., доцент Андрій СЕМЕНОГ

_____ (підпис)

Суми 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.
_____ Лариса ГРИЦЕНКО
(підпис)

«___» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Здобувача групи БС-91а ННІ БіЕМ спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування Уварова Андрія Борисовича

Тема роботи: Напрямки діджиталізації державних фінансів

Затверджено наказом по СумДУ № 0509-VI від «15» травня 2023 р.

Термін здачі здобувачкою завершеної роботи «06» червня 2023 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи: теоретико-методологічні засади формування та напрямки розвитку діджиталізації державних фінансів в державі, їх сутність, класифікація, характеристика та особливості функціонування. Порівняльна характеристика діджиталізації з іншими країнами світу. Аналіз проблем та особливостей регулювання державних фінансів.

Дата видачі завдання: «17» квітня 2023 р.

Керівник к.е.н., доцент Андрій СЕМЕНОГ

(підпис)

Завдання прийнято до виконання «17» квітня 2023 р.

(підпис) Андрій УВАРОВ

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр на тему:

«Напрямки діджиталізації державних фінансів»

студента Уварова Андрія Борисовича

Актуальність теми кваліфікаційної роботи: Питання цифровізації публічних фінансів стало одним із найактуальніших напрямів економічної та фінансової науки в сучасній Україні в останні роки. Саме тому, робота з цифровізації публічних фінансів може мати значний вплив на національний розвиток, забезпечити ефективне використання публічних коштів та підвищити довіру населення до органів державної влади.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, розробка методичних підходів та практичних рекомендацій щодо впровадження цифровізації у сфері публічних фінансів.

Об'єкт дослідження: сучасні напрямки діджиталізації державних фінансів.

Предмет дослідження: досвід та перспективи впровадження діджиталізації у сфері державних фінансів

Основний результат роботи: досліджено теоретичні засади діджиталізації державних фінансів України як вагової складової фінансової системи країни. Визначено основні проблеми та ризики розвитку державних фінансів у контексті цифровізації. Проаналізовано аспекти фінансової діджиталізації, макроекономічного та бюджетного прогнозування. Наведено досвід та перспективи упровадження діджиталізації у сфері державних фінансів у контексті реформування системи державного управління та місцевих фінансів на прикладі країн ЄС.

Ключові слова: Діджиталізація, Фінанси, Фінансовий ринок, цифрова економіка, цифровізація.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 45 сторінках, з

яких список використаної літератури із 27 найменувань. Робота містить 4 таблиці, 2 рисунків, а також 2 додатки.

Рік захисту роботи – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ	11
1.1. Державні фінанси як вагома складова фінансової системи країни	11
1.2. Основні проблеми, ризики та виклики розвитку державних фінансів.....	15
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ	20
2.1. Фінансова діджиталізація.....	20
2.2. Макроекономічне та бюджетне прогнозування.....	28
РОЗДІЛ 3. ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ.....	31
3.1. Реформи в державному управлінні та місцевих фінансах на прикладі країн ЄС.....	31
3.2. Перспективи впровадження діджиталізації у сфері державних фінансів	38
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	42
ДОДАТКИ.....	45

ВСТУП

Актуальність теми. Одним з найважливіших нових явищ, що характеризують сучасну економіку, є глобалізація. Глобалізація - це об'єктивний процес у сучасних міжнародних відносинах, який передбачає найвищий ступінь інтернаціоналізації економічних процесів внаслідок поглиблення міжнародної спеціалізації та поділу праці. Інтенсифікація процесу глобалізації створює взаємозалежність між національними економіками та призводить до встановлення тісних і стабільних економічних зв'язків між державами. Глобалізація має значний вплив на розвиток і стабільність фінансової системи країни, особливо на її фінансовий стан.

Це дослідження є важливим з кількох причин. По-перше, державні витрати значно зросли за останні роки, що робить ефективне управління цими коштами все більш важливим. Цифровізація державних фінансів може стати одним із ключових інструментів для підтримки більш ефективного управління державним бюджетом.

По-друге, цифрові технології можуть підвищити прозорість і неупередженість фінансової звітності. Це, своєю чергою, може знизити рівень корупції та підвищити довіру громадськості до діяльності уряду.

По-третє, розвиток цифрових технологій у сучасному суспільстві призвів до необхідності використання цифрових технологій у різних сферах, у тому числі у фінансовому управлінні. Дослідження в цій сфері можуть допомогти розробити нові технології та підходи до більш ефективного використання державних коштів.

По-четверте, деякі країни вже використовують цифрові технології в управлінні державними фінансами і досягають значних результатів. Дослідження в цій сфері можуть допомогти вивчити найкращі практики та прийняти найкращі рішення для країни.

Тому ці дослідження є важливими та значущими для забезпечення ефективного управління фінансами та сталого розвитку країни.

Питання цифровізації публічних фінансів стало одним із найактуальніших напрямів економічної та фінансової науки в сучасній Україні в останні роки. Питанням цифровізації державних фінансів в умовах глобалізації присвячені праці В. Гейця, А. Даниленка, Т. Єфименко, С. Гасанова, А. Мазаракі, І. Чугунова, В. Мельника, І. Лютого, В. Опаріна, Я. Жаліло, С. Науменкова, І. Луніної, А. Соколовської, О. Булана, В. Міщенко та інших.

Дослідження з питань оцифрування публічних фінансів допомагають визначити конкретні напрями та інструменти реалізації цього процесу. Наприклад, опитування можуть визначити найбільш ефективні технології для оподаткування та управління бюджетом або виявити потребу в цифровій інфраструктурі та безпеці даних.

Крім того, опитування може допомогти підвищити обізнаність державних органів, громадськості та бізнес-спільноти щодо цифровізації державних фінансів. Це може сприяти діалогу та співпраці між різними зацікавленими сторонами і сприяти швидкому та успішному впровадженню цифрових технологій у сфері державних фінансів.

Нарешті, дослідження з питань оцифрування державних фінансів можуть стати основою для розробки національних стратегій цифрового управління державними фінансами. Така стратегія може включати цілі, завдання, пріоритети, конкретні кроки та ресурси, необхідні для впровадження цифрових технологій у державні фінанси.

Таким чином, робота з цифровізації публічних фінансів може мати значний вплив на національний розвиток, забезпечити ефективне використання публічних коштів та підвищити довіру населення до органів державної влади.

Актуальність цих питань зумовила вибір теми кваліфікаційної роботи та визначила мету і завдання дослідження.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, розробка методичних підходів та практичних рекомендацій щодо впровадження цифровізації у сфері публічних фінансів.

Для досягнення цієї мети було вирішено такі завдання

- проаналізувати публічні фінанси як важливу складову національної фінансової системи;
- проаналізувати основні проблеми, ризики та виклики у розвитку публічних фінансів
- оцінити концепцію фіскальної децентралізації та поточну ситуацію в Україні
- проаналізувати системи макроекономічного та бюджетного прогнозування;
- проаналізувати реформи у сфері державного управління та місцевих публічних фінансів на прикладі країн ЄС;
- виявити очікування від впровадження цифровізації у сфері публічних фінансів.

Об'єктом дослідження є процес впровадження цифровізації у сфері публічних фінансів. Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні аспекти розвитку цифровізації публічних фінансів.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є положення сучасної економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених та експертів у сфері публічних фінансів.

Інформаційне забезпечення: законодавство з питань цифровізації публічних фінансів, офіційні матеріали Державної служби статистики України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, періодичні видання за темою дослідження, матеріали мережі Інтернет. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, трьох додатків, двох таблиць, трьох рисунків та бібліографії з 27 найменувань на 54 сторінках машинописного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

1.1. Державні фінанси як вагома складова фінансової системи країни

Сучасна фінансова наука значною мірою займається дослідженням фінансової системи та впливу її елементів на соціально-економічний розвиток країни з урахуванням інституційних умов, пов'язаних з розвитком національної економіки.

Державні фінанси є важливою складовою фінансової системи і використовуються для стимулювання економічного зростання шляхом реалізації основних пріоритетів фіскальної та бюджетної політики щодо формування та використання фінансових ресурсів на державному та місцевому рівнях.

Варто зазначити, що на сьогодні існує багато наукових поглядів на сутність та елементи державних фінансів. Як свідчить їх аналіз, поняття "публічні фінанси" у певному сенсі пов'язане з формуванням і використанням державою грошових фондів з метою впливу на економічний і соціальний розвиток країни.

Так, на думку Кудряшова В.П., фінанси - це сукупність фінансових ресурсів, що перебувають у власності держави і використовуються для забезпечення виконання її функцій, включаючи фінансові ресурси, що перебувають у державній та спільній власності [9, с.81].

На думку Опаріна В.М., державні фінанси (рис. 1.1) - це досить розгалужена система відносин, опосередкованих формуванням і використанням фондів грошових коштів, зосереджених у розпорядженнях органів влади різних рівнів. Розгалуженість цієї системи та велика кількість фондів зумовлена різноманітністю функцій держави та завдань, які вона

вирішує, а також розподілом функцій і повноважень між різними рівнями влади [15].

Рис.1.1. Державні фінанси за Опаріним В.М. [15]

Загороднюк А.Г. та Вознюк Г.Л. розглядають державні фінанси як складову фінансової системи та центральну ланку, через яку держава впливає на економічний і соціальний розвиток країни. За допомогою державних фінансів держава перерозподіляє значну частину ВВП, який є основним об'єктом фіскальних відносин. Суб'єктами є, з одного боку, держава, а з іншого - населення та бізнес-структури.

Фінанси включають державний і центральний бюджети, централізовані та децентралізовані цільові фонди, фінансування підприємств і установ

органів державної влади та місцевого самоврядування, державний кредит, державне страхування осіб і майна (рис. 1.2) [6, с. 943].

Рис.1.2. Система державних фінансів за Загороднюк А.Г., Вознюком Г.Л. [6, с.943]

Автор вважає, що визначення фінансування Загороднюком А.Г. та Вознюком Г.Л. відображає складний розподіл фінансування. Це пов'язано з тим, що ці організації не фінансують себе з державного бюджету, а мають власні бюджети і сплачують до бюджету лише невеликий фіксований відсоток від отриманого доходу.

У сучасній західній літературі домінує підхід до розгляду державних фінансів з суто фіскальної точки зору, як виконання державою своїх функцій. Зокрема, професор Хьюго Далтон (Великобританія) вважає, що "фіскальна наука - це дисципліна на стику економіки і політології, яка вивчає доходи і видатки державних установ та їхні взаємні відносини". Ці взаємовідносини не обов'язково є рівними, але зводяться до найбільш сприятливого арифметичного співвідношення за певних умов".

Це визначення державних фінансів можна схематично зобразити на рисунку 1.3.

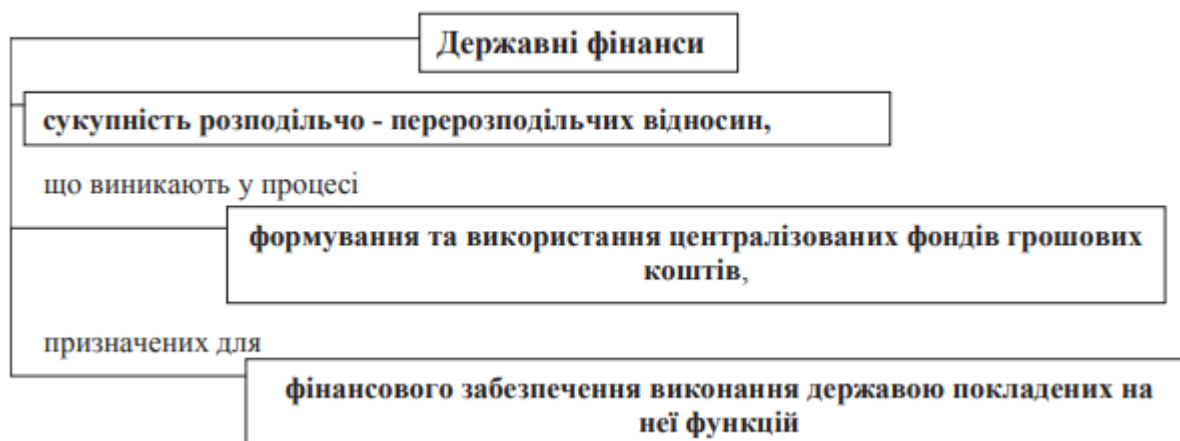

Рис.1.3. Поняття «державні фінанси», за Оболенським О.Ю. [13]

Тому існують різні підходи до розуміння поняття "державні фінанси" та їх складових.

При цьому взаємозв'язки між складовими фіскальної системи можуть змінюватися залежно від повноважень і функцій, покладених на органи державної влади, та соціально-економічних умов розвитку суспільства.

Економічні трансформації вимагають посилення ефективності фіскальної системи з метою коригування макроекономічної динаміки, забезпечення стійкості економічного зростання, прискорення структурних змін в економіці, забезпечення взаємозв'язку між пріоритетами бюджетної політики та соціально-економічним розвитком регіону в короткостроковій і довгостроковій перспективі.

В контексті економічних перетворень стає важливим посилення дієвості системи державних фінансів. Це досягається шляхом регулювання макроекономічної динаміки, забезпечення стійкості економічного зростання, прискорення структурних змін економіки, а також забезпечення взаємозв'язку між пріоритетними завданнями бюджетної політики та соціально-економічним розвитком різних територій.

1.2. Основні проблеми, ризики та виклики розвитку державних фінансів

Критичні явища, що спостерігалися в українській економіці протягом останніх років, вимагали від Уряду вжиття відповідних заходів та інструментів. Уряд рятував фінансовий сектор та стимулював економічну активність переважно за рахунок збільшення дефіциту державного бюджету та державного боргу. Це означає, що система державних фінансів повинна бути ефективним інструментом для досягнення цілей економічного розвитку. Вона має забезпечувати адекватну алокацію ресурсів, здійснювати оптимальне оподаткування, контролювати витрати та забезпечувати стійкий фінансовий стан держави. При цьому, важливо забезпечити баланс між короткостроковими і довгостроковими цілями, зокрема, між поточними потребами і інвестиціями у майбутнє.

Основною загрозою фіскальній стабільності, яка значною мірою визначає стабільність фінансової системи, є дисбаланс між державними ресурсами та боргом.

Останніми роками дисбаланси державного сектору посилюються і проявляються у вигляді перевищення видатків над доходами державного бюджету. Не слід забувати, що дефіцит державного бюджету створює потенційні ризики та загрози для державних фінансів. Вплив бюджетного дефіциту на економіку значною мірою залежить від його розміру та способу фінансування.

Однак дефіцит державного бюджету не повністю характеризує фіскальну ситуацію. Крім державного бюджету, згідно з класифікацією інституційних секторів економіки України, сектор загального державного управління включає центральні органи влади, органи місцевого самоврядування та фонди соціального страхування.

Готовність держави брати на себе ризики державних підприємств та фінансового сектору становить серйозну загрозу фінансовій стабільності.

Намагання уряду гарантувати фіскальні результати призводить до зростання фіскальних ризиків.

Один з головних ризиків для державних фінансів пов'язаний з участю держави в капіталізації національної банківської системи. До фінансово-економічної кризи участь держави в капіталі національної банківської системи була незначною і не перевищувала 5,1% (АТ "Ощадбанк" та АТ "Укресімбанк"). Під час фінансово-економічної кризи 2008-2009 років держава прийняла рішення про надання фінансової допомоги Укргазбанку, АКБ "Київ", Родовідбанку.

З урахуванням збільшення капіталу АТ "Ощадбанк" та АТ "Укресімбанк" частка державних банків наблизилася до 25,1% [8, с.16]. У 2014 році з метою підвищення капіталізації державних банків уряд збільшив обсяг випуску облігацій внутрішньої державної позики на 16,6 млрд. грн. (Ощадбанк - 11,6 млрд. грн., Укрсиббанк - 5 млрд. грн.).

На рекапіталізацію державних банків було виділено 3,84 млрд грн. У 2016 році для забезпечення стабільності банківської системи держава випустила облігації внутрішньої державної позики на суму 121,27 млрд грн. Рятування урядом Приватбанку, найбільшого банку країни, було фактично використано для його націоналізації.

Державні банки не здатні самостійно нарощувати капітал і виявилися дуже вразливими до кризових явищ. Водночас, як зазначають С. Гасанов, О. Любичич та інші, банки можуть загрожувати уряду величезними боргами, які можуть бути погашені з бюджету лише в разі банкрутства банку [4, с. 6].

Наступна загроза економічній безпеці, усунення якої має вирішальне значення для сприяння економічному розвитку, лежить у площині боргової політики. Збільшення державного боргу не повинно створювати високих ризиків для державних фінансів та загрожувати сталому економічному зростанню. Державний борг не може вважатися прийнятним, якщо реалістичні коригування первинного балансу державних фінансів

(економічно та політично обґрунтовані коригування) не можуть зменшити розмір державного боргу до цього рівня.

Таким чином, в умовах обмежених фіскальних ресурсів фінансова практика банківської системи та державних підприємств підвищує фіскальні ризики. Накопичення державного боргу та видача кредитів на основі річних потоків може легко призвести до збільшення грошової маси та інфляції. Без одночасного збільшення пропозиції вплив на ціни неможливо нейтралізувати.

Іншою загрозою фінансовій стабільності є висока залежність національної економіки від зовнішньоекономічних зв'язків. В результаті інтеграції України у світову економіку в останні роки українська економіка стала більш відкритою.

Висока залежність доходів державного бюджету від кон'юнктури міжнародної торгівлі створює потенційну загрозу для державних фінансів. Складність прогнозування бюджетних надходжень в умовах високої залежності від зовнішніх ринків часто призводить до недовиконання дохідної частини бюджету, що посилює дисбаланси в бюджетному секторі.

Посилення внутрішніх та зовнішніх загроз вимагає переорієнтації структури державних видатків таким чином, щоб більше статей мали безпосередній вплив на економічне зростання. Це має стати важливим чинником стимулювання інвестицій та інновацій в Україні та потужним драйвером прискорення економічного зростання. Стратегічним напрямом посилення інвестиційної спрямованості державних видатків є збільшення рівня державних капітальних інвестицій до щонайменше 20-25% видатків зведеного бюджету країни.

В умовах уповільнення темпів економічного зростання в Україні інструменти фіскальної політики для згладжування коливань економічної активності є обмеженими, а можливості для збільшення державних видатків у середньостроковій перспективі відсутні. У зв'язку з цим одним з основних напрямів фіскальної політики в контексті забезпечення фіскальної стійкості

на найближчу перспективу є оцінка державних видатків з точки зору їх впливу на інноваційний розвиток. Така оцінка здійснюється за допомогою таких прямих інструментів, як загальнодержавні програми розвитку науки і техніки, пряме бюджетне фінансування інноваційної діяльності, гранти, державні закупівлі та інвестування державних коштів у капітал спеціалізованих фінансових інституцій, що займаються фінансуванням венчурних фондів та інших інноваційних проектів.

Цифровізація державних фінансів є важливим напрямом економічного та соціального розвитку. Використання цифрових технологій дозволяє підвищити ефективність управління державним бюджетом та забезпечити прозорість і ефективність використання державних коштів.

Однією з основних переваг цифровізації державних фінансів є зменшення витрат на обробку та зберігання фінансової інформації та документів. Це також підвищує прозорість витрат і дозволяє громадськості контролювати використання державних коштів.

Оцифрування державних фінансів також може допомогти підвищити ефективність управління бюджетом. Використання цифрових технологій може підвищити швидкість і точність обробки даних та звітності, зменшити ризик помилок і підвищити рівень відповідальності управлінців.

Крім того, діджиталізація фінансів покращує безпеку даних і знижує ризик кібератак та зловмисних дій. Використання цифрових технологій робить сплату податків та інших платежів простішою та швидшою для громадян та бізнесу.

Важливо також забезпечити підтримку цифровізації державних фінансів з боку громадськості та бізнесу. Відкритість та прозорість у витрачанні коштів державного бюджету сприятиме залученню громадськості до моніторингу та управління використанням державних коштів. Загалом, діджиталізація державних фінансів має великий потенціал для покращення управління державним бюджетом, підвищення прозорості та ефективності використання державних коштів. Однак успішне впровадження цифрових

технологій у публічні фінанси потребує значних зусиль та координації між урядом, бізнесом та громадськістю.

Важливим аспектом цифровізації публічних фінансів є використання електронних систем управління бюджетом. Такі системи дають змогу точніше прогнозувати доходи та видатки, ефективніше планувати та контролювати фінансові показники. Зокрема, використання інструментів бюджетної автоматизації може допомогти зменшити ручну роботу, підвищити якість та швидкість обробки даних, а також забезпечити точність бюджетних показників. Ще одним важливим напрямком фіскальної цифровізації є відкриті дані. Публікація відкритих даних про видатки та інших фіскальних даних дозволяє громадськості ефективніше відстежувати витрачання державних коштів і підвищує прозорість фіскального управління. Відкриті дані також є важливим інструментом для аналізу та планування державних видатків.

Електронні системи сплати податків - ще один важливий аспект цифровізації державних фінансів. Віртуальні платіжні системи, електронне виставлення рахунків та інші технології зробляють сплату податків та інших платежів простішою та швидшою для громадян та бізнесу, зменшуючи при цьому адміністративні помилки та витрати. Успіх у цій сфері вимагає висококваліфікованого персоналу та навичок фінансового і технічного менеджменту в державних фінансових установах. Персонал повинен бути навчений і підготовлений до використання нових технологій. Відкритість і прозорість витрат державного бюджету є ключовим елементом фінансової цифровізації. Загальнодоступні дані про витрати та інші фінансові дані дозволяють громадськості ефективніше контролювати витрачання державних коштів і підвищити прозорість управління державними фінансами. Відкриті дані також є важливим інструментом для аналізу та планування державних витрат.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

2.1. Фінансова діджиталізація

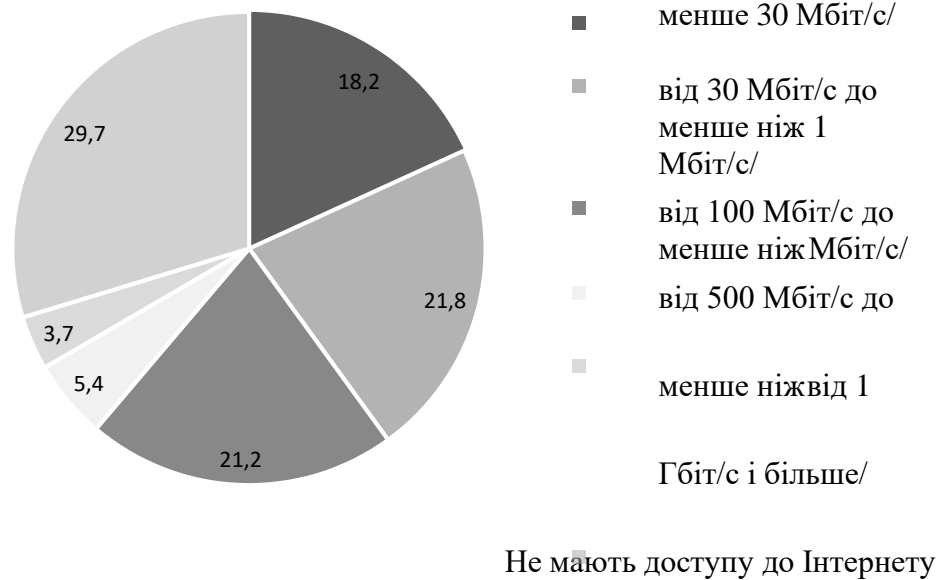
Конкурентна перевага підприємств досягається завдяки успішному використанню зовнішніх і внутрішніх можливостей. За останні роки українські підприємства зіткнулися з серйозними соціально-економічними потрясіннями. Одним із засобів мінімізації негативного впливу пандемії є активне застосування інформаційних технологій. Впровадження процесу цифрової трансформації на національному рівні вимагає проведення відповідних змін на підприємстві. Використання передових та ефективних інструментів взаємодії з бізнес-партнерами та клієнтами пов'язане з сучасними бізнес-процесами. Зокрема, важливими факторами, що впливають на конкурентоспроможність підприємств, є забезпечення високошвидкісного фіксованого доступу до мережі Інтернет, наявність адаптивних та функціональних веб-сайтів, використання сервісів хмарних обчислень та впровадження автоматизованих бізнес-систем.

Аналіз частки кількості підприємств, що користуються фіксованим доступом до мережі Інтернет, та швидкості його використання підприємствами за видами економічної діяльності у 2021 році [22] дозволяє зробити такі висновки

- Найбільша частка використання швидкісного інтернету "понад 1 Гбіт/с" припадає на підприємства сфери: телекомунікації (зв'язок) - 33,3%; реклами, дослідження ринку та іншої професійної, наукової та технічної діяльності - 17,3%; інформації та комунікації - 15,7%.

- Найповільніший інтернет-зв'язок (<30 Мбіт/с) мають підприємства таких секторів: водопостачання, каналізація та поводження з відходами - 30,8%; постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря, водопостачання, каналізація та поводження з відходами - 27,4%; ремонт комп'ютерного обладнання та устаткування зв'язку - 24,6%.

На рисунку 2.1 представлено швидкість фіксованого доступу до мережі Інтернет для вітчизняних підприємств.

Довідка: складено авторами на підставі [22]

Рис. 1. Швидкість Інтернету для вітчизняних підприємств

Фінансовий менеджмент є важливою складовою загальної адміністративної системи та фактором забезпечення конкурентоспроможності та ефективності національної економіки.

Сьогодні діджиталізація відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку національної економіки та всіх суб'єктів господарювання. Використання сучасних цифрових технологій стає важливою умовою забезпечення ефективного функціонування таких організацій, підвищення якості їхньої діяльності та впорядкування систем управління. У сучасному світі нові інформаційно-комунікаційні технології вже не є додатковим елементом для забезпечення активного функціонування організацій, а є результатом створення певних галузей і сфер національної економіки, постійно вдосконалюються і стали основоположним елементом економічного

розвитку будь-якої країни. Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології також відіграють важливу роль у роботі громадських організацій. Органи державної влади поступово оцифровують свою діяльність, використовують нові технології у взаємодії з клієнтами та реалізують їхній потенціал у боротьбі з корупцією та зменшенні тіньової економіки.

Використання ІКТ у національних податкових системах залишається особливо важливим, оскільки створює низку економічних ризиків, які потребують оцінки та відповідних дій. У більшості країн саме відповідні цифрові технології, впроваджені в роботу податкових органів, прискорили перехід податкового адміністрування від наглядово-каральної моделі до моделі організації, дружньої до платників податків. Таким чином, сьогодні всі країни беруть активну участь у процесі фіскальної діджиталізації, а новітні цифрові технології проникають в усі сфери податкових послуг. Така ситуація вимагає подальших досліджень у цій сфері з метою поглиблення теоретичних і практичних аспектів впровадження та підтримки цього процесу, пошуку нових заходів для його прискорення та аналізу його ролі в розвитку національної економіки. У сфері державних фінансів цифрові технології відіграють важливу роль у національній економіці, а вплив їх використання вже охоплює всіх економічних суб'єктів.

Загалом фіскальна система країни пов'язана з функціями бюджету та податкової системи. Чітко визначити межі фіскальної системи дуже складно. Здебільшого дослідники використовують термін "фіскальна політика" як загальну категорію, що описує процес акумулювання та використання фінансових ресурсів органами державної влади та місцевого самоврядування. Термін "державні фінанси" стосується сфери державних фінансів та оподаткування і пов'язаний з процесом акумуляції державних доходів. Йдеться про державну скарбницю (лат. *fiscus* - "сейф", "скарбниця") [7, с. 232]. Аналізуючи низку праць науковців, можна виокремити такі ознаки національної фінансової системи - формується на основі відносин між економічними суб'єктами, органами державної влади та органами місцевого

самоврядування з приводу сплати обов'язкових платежів; - рівень її розвитку визначає ефективність функціонування національної фінансової системи та національної економіки в цілому; - у формуванні та розвитку такої системи беруть участь усі сектори державного управління; - відіграє важливу роль у забезпеченні фінансовими ресурсами органів державної влади та органів місцевого самоврядування. [2; 8]. Таким чином, роль фінансової системи, фінансової системи в цілому та національної економіки зокрема, у забезпеченні ефективного функціонування національної економіки є важливою та життєво необхідною. Це включає в себе розвиток інфраструктури, здійснення соціальних програм, підтримку малих і середніх підприємств, стимулювання інноваційної діяльності, забезпечення доступу до освіти та охорони здоров'я, а також інші заходи, спрямовані на поліпшення якості життя громадян.

Окрім того, система державних фінансів повинна забезпечувати фінансову стабільність держави, уникати надмірного боргу та дисбалансу в бюджетних показниках. Це важливо для збереження довіри інвесторів та забезпечення стабільного економічного середовища.

Важливим аспектом цифровізації місцевої фінансової системи є співпраця через розуміння позиції влади, врахування позиції місцевої громади, об'єктивізацію фінансово-економічної спроможності місцевих бюджетів та поєднання бізнес-інтересів окремих місцевих еліт з цілями місцевого розвитку.

Таблиця 2. 1. Засоби, інструменти та форми механізму діджиталізації в сфері місцевих фінансів

Засіб (платформа)	Сутність та зміст	Інструменти (з точки зору фінансової децентралізації)	Форма існування або організаційно - правова форма
ProZorro	Державні та комунальні підприємства, організації – замовники – оприлюднюють оголошення про публічні закупівлі, а суб'єкти, які бажають виконати роботи, надати послуги чи здійснити продаж необхідної продукції, реєструються на відповідному ресурсі та приймають участь в електронному аукціоні	Prozorro Market – надає можливість ознайомлюватися користувачам (фізичним або юридичним особам) та суб'єктам господарювання із реальним станом проведення закупівель органами місцевого самоврядування для контролю за тим чи відбулася закупівля, хто виграв тендер, як мають реалізовуватися умови виконання закупівель, розмір витрат з місцевого бюджету на конкретну закупівлю	Електронний майданчик, який адмініструється державним підприємством
DoZorro	Онлайн-платформа (портал), для організації зворотного зв'язку між державним замовником, постачальником, суспільством чи правоохоронними органами щодо проведених публічних закупівель в системі ProZorro. Відбувається оцінка якості та законності проведеної публічної закупівлі	<ul style="list-style-type: none"> – Публічний модуль аналітики – дозволяє провести аналіз динаміки та ефективності проведених закупівель в окремо взятій громаді; визначити розміри та напрями витрат коштів місцевого бюджету на проведення закупівель. – Професійний модуль аналітики – надає розгорнуту інформацію щодо витрат місцевих бюджетів у сфері закупівель. Аналіз здійснюється за допомогою комплексних інструментів, які дають змогу сформулювати просторові зв'язки місцевих бюджетів та тих хто виграв аукціони. – Ризик-індикатори DOZORRO – демонструє проблемні аспекти реалізації конкретних закупівель 	Громадська платформа, яка фінансується та реалізується засобами громадських формувань

Інформаційно-аналітична система «Прозорий бюджет». (E-data – Spending)	Єдиний веб-портал використання публічних коштів	Мета полягає у забезпеченні доступу до інформації про використання публічних коштів розпорядниками та одержувачами коштів місцевих бюджетів	Веб-портал з інформаційно-аналітичним інструментарієм
e-DEM – платформа електронної демократії	Надання громадянами легкого та зручного доступу до використання кількох інструментів електронної демократії, які покликані підвищити рівень інклюзивності громади в питаннях місцевого розвитку	– Сервіс «Місцеві електронні петиції» – надає можливість впливати на розвиток громад через звернення до органів влади з петиціями; – Сервіс «Громадський бюджет» – надає можливість пропонувати свої проєкти місцевого розвитку та/або впливати на розподіл визначеної частки коштів місцевого бюджету шляхом голосування за ті чи інші проєкти; – Сервіс «Відкрите місто» – надає можливість взаємодії мешканців з місцевою владою та комунальними підприємствами, з метою інформування громадою останніх про актуальні проблеми благоустрою, ЖКГ тощо, що визначає потреби у їх фінансуванні;	e-DEM створена в рамках програми (EGAP) та виконується Фондом Східна Європа та Innovabridge Foundatio (громадська ініціатива)
Kyiv Smart City	Мобільний додаток, який забезпечує доступ мешканцям Києва в режимі реального часу до інформації, що стосується функціонування міста, стану інфраструктури, звернень громадян тощо	Надає можливість швидкого оформлення, підписання та обговорення електронних петицій з найбільш гострих соціально- економічних та інфраструктурних проблем з додаванням відео та фото матеріалів	Мобільний додаток, як комерційний продукт, але користування ним є безкоштовним

Водночас наявність відповідних сервісів та онлайн-платформ в Україні свідчить про стійку тенденцію до розвитку механізмів цифровізації, які дозволять суттєво підвищити прозорість влади, зробити процес управління

місцевими фінансами більш доступним для громадян та забезпечити перехід до демократії участі (табл. 2.1).

На основі наведеного вище аналізу інструментів, засобів та форм механізмів цифровізації у сфері місцевих публічних фінансів можна зробити висновок, що ці інструменти, засоби та форми мають лише обмежений програмний потенціал. По-перше, потенціал участі всіх членів територіальної громади у формуванні місцевих бюджетів є сумнівним. Усі згадані вище електронні платформи та програми наразі не надають такої можливості. Участь громадськості у місцевому фінансовому плануванні обмежується електронними петиціями і не є обов'язковою. Це означає, що її врахування в процесі планування місцевих бюджетів залишається на розсуд місцевих рад та міських голів. Ця проблема пов'язана з тим, що петиції, підписані більш ніж двома третинами місцевого населення, не вважаються юридично обов'язковими до виконання, а тому є лише засобом розкриття інформації, а не управління місцевим бюджетом, навіть на етапі їх підготовки, підписання та подання до органу місцевого самоврядування.

По-друге, чинний Закон про публічні закупівлі обмежує розмір таких тендерів, які мали б бути обов'язковими, певним порогом (96 000 грн), нижче якого процедури місцевих закупівель можуть проводитися поза програмним інструментарієм ProZorro. З одного боку, це значно розширює можливості доступу МСП до процесу перерозподілу місцевих фінансових ресурсів. З іншого боку, виникають потенційні корупційні ризики, на усунення яких спрямована сама система ProZorro. Тому ми виступаємо або за суттєве зниження порогу місцевих закупівель, або за переведення всіх закупівель у систему ProZorro, але при цьому доступ для всіх сторін (замовників та постачальників послуг, товарів і робіт) має бути суттєво спрощений.

По-третє, платформа DoZorro не забезпечує оперативного моніторингу процесу місцевих закупівель, а лише надає доступ до деяких фінансових документів, зокрема тендерів замовників, цінових пропозицій підрядників та інших фінансових документів. Натомість відсутня можливість контролювати

сам процес конкурсного відбору, тобто порівнювати подані та відібрані пропозиції. Ми вважаємо це серйозним недоліком, оскільки саме на етапі відбору існує найбільший потенціал для корупційних ризиків.

По-четверте, більшість програмних інструментів та електронних платформ, згаданих вище, мають можливість управляти використанням місцевих фінансів. Функції управління, закладені в таких інструментах та електронних платформах, дозволяють на основі ґрунтовного аналізу сформувати необхідне бачення законності рішень щодо управління місцевими фінансами, ефективності реалізації конкретних проектів та цільового використання коштів. Водночас, існує гостра потреба в моніторингу таких процесів, тобто наданні громадам можливості відслідковувати процес використання коштів у режимі реального часу, а не управління та аналізу результатів реалізації конкретних проектів. Постійний моніторинг може суттєво знизити рівень корупційних ризиків, дозволяючи громадам реагувати на конкретні випадки відхилень чи неефективного використання коштів, або ж контролювати виконання конкретних робіт.

Тому необхідно суттєво розширити існуючий програмний функціонал діджиталізації як механізму управління місцевими публічними фінансами, щоб ефективніше виконувати відповідні завдання в частині громадського контролю за використанням коштів місцевих бюджетів. Цифровізація у сфері місцевих фінансів вказує на необхідність впровадження такої важливої тенденції, як перехід від державного управління до громадської ініціативи. Існує нагальна потреба в реалізації місцевими жителями власних ініціатив щодо місцевого розвитку, тому різні форми електронної демократії стають все більш звичними та поширеними. Цьому сприяє розвиток технічних та інформаційно-аналітичних можливостей сучасних інструментів, які значно полегшують доступ громад до послуг з управління та контролю, особливо у сфері місцевих фінансів.

2.2. Макроекономічне та бюджетне прогнозування

Фінансовий менеджмент є важливою складовою загальної системи управління та фактором забезпечення конкурентоспроможності та ефективності національної економіки. Одним з найважливіших нових явищ, що характеризують сучасну економіку, є державне планування та прогнозування, яке є найскладнішою формою державного регулювання економіки. Рівень розвитку продуктивних сил, концентрація виробництва, зростання націоналізації, різні форми інтеграції та загострення суперечностей вимагають прогнозування і планування державної економічної політики та розробки цілої системи заходів щодо регулювання економіки.

На сьогодні методологія бюджетного прогнозування потребує вдосконалення через низку викликів, зумовлених сучасною політичною та економічною ситуацією в країні. Бюджетне прогнозування має на меті створення стабільного макроекономічного середовища, відновлення та підтримання економічного зростання на основі високих темпів інноваційно-інвестиційної діяльності, забезпечення оптимального податкового та боргового навантаження і, таким чином, підвищення рівня гарантій виконання державою своїх соціальних зобов'язань.

Постійний пошук шляхів підвищення якості управлінських рішень на національному рівні підвищує значення макроекономічних прогнозів та необхідність розширення сфери їхньої роботи. До таких нових завдань належать: оцінка потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз; виявлення потенційних можливостей розвитку економічної системи; оптимізація використання фінансових, матеріальних, технологічних, людських та інтелектуальних ресурсів; отримання інформації про вплив на економічний розвиток таких факторів, як конкурентне середовище, виробнича інфраструктура, ємність і структура внутрішнього і зовнішнього ринків та доступність фінансових ресурсів. Підхід до прогнозування державного

бюджету має бути переглянутий з метою покращення взаємодії між стратегічними цілями, які ставить перед собою уряд, та середньостроковими бюджетними можливостями.

Середньострокові бюджети мають зменшити вплив політичних чинників, підвищити ефективність бюджетних видатків, сприяти зміцненню бюджетної дисципліни та фінансуванню інвестиційних проектів тривалістю більше одного року.

Суспільство не може існувати без передбачення та прогнозування. Економічне прогнозування необхідне для визначення найбільш вірогідних та ефективних варіантів довгострокового, середньострокового та екстреного планування, окреслення основних напрямів економічної та технологічної політики і передбачення наслідків прийнятих рішень та заходів. В умовах глобальної інтеграції та поділу праці, сучасної конкуренції, в тому числі інформаційної, науково-технічного прогресу та вдосконалення національних економічних систем прогнозування стає одним із визначальних чинників у визначенні стратегії і тактики суспільного розвитку [2]. Загалом, система державних фінансів має сприяти ефективному функціонуванню економіки, забезпечувати соціальний прогрес та фінансову стійкість держави. Для досягнення цих цілей вона повинна бути гнучкою, адаптивною і ефективною, враховувати поточні виклики і потреби суспільства, а також забезпечувати взаємодію з іншими секторами економіки та політики.

У цьому контексті необхідно створити раціональну та ієрархічно узгоджену систему прогнозних документів і чітко визначити процедури та методи розробки регіональних планів і прогнозів. Наразі застосовується поняття "система прогнозних і планових документів", що складається з довгострокових, середньострокових і короткострокових документів, яка відповідно до соціально-економічних і суспільно-політичних процесів, що відбуваються в країні, та з урахуванням впливу зовнішніх економічних та інших факторів і очікуваних тенденцій визначає цілі та пріоритети соціально-

економічного розвитку, а також заходи, які необхідно здійснити для їх досягнення (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Складові концепції системи прогнозних і програмних документів
України[27]

Довгостроковий період понад 5 років	Середньостроковий період	Короткостроковий період
Проекти: Стратегії економічного та соціального розвитку України; Державної стратегії регіонального розвитку; регіональних стратегій розвитку; стратегій розвитку галузей економіки (сфер діяльності) – у разі необхідності.	Проекти: Програми діяльності Кабінету Міністрів України; Прогнозу економічного та соціального розвитку України; прогнозів економічного та соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва і Севастополя (за рішенням місцевих органів влади); Основних напрямів бюджетної політики і прогнозу показників Зведеного та Державного бюджетів України; державних цільових програм; стратегічних планів роботи центральних органів виконавчої влади.	Проекти: Основних напрямів економічної політики України; Прогнозу економічного та соціального розвитку України; Основних засад грошово-кредитної політики; Основних напрямів бюджетної політики; Державного бюджету України; Плану дій Кабінету Міністрів України щодо виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України; річних планів роботи центральних органів виконавчої влади; бюджетів адміністративно-територіальних одиниць та програм їх соціально-економічного розвитку

Україна Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" визначає середньостроковий та короткостроковий періоди регулювання. У ньому також зазначено, що у разі необхідності можуть розроблятися документи з планування та прогнозування на довгостроковий період.

Основними факторами, що підвищують якість прогнозно-планової роботи, є чіткий розподіл повноважень і компетенцій між усіма органами державної влади, горизонтальних і вертикальних зв'язків, а також між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Основною проблемою на сьогодні є дублювання завдань і повноважень різних адміністративних органів, що призводить до неузгодженості та відсутності послідовності в роботі з планування.

РОЗДІЛ 3. ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

3.1. Реформи в державному управлінні та місцевих фінансах на прикладі країн ЄС

За останні 30 років у всьому світі відбулися значні зміни в управлінні державними та місцевими фінансами. Швидка демократизація та децентралізація призвели до значної цифровізації державного сектору, особливо у відносинах між національними та місцевими органами влади. Цей період характеризується низкою політичних і соціальних подій, деякі з них драматичні, деякі успішні, які матимуть значний вплив на майбутню траєкторію розвитку тієї чи іншої країни. На вплив цифровізації на адміністративні, національні та місцеві фінансові системи вплинула низка зовнішніх і внутрішніх факторів, пов'язаних із національними та місцевими стратегіями.

Національні та місцеві стратегії можна визначити як політику і практику, необхідні для досягнення національних і місцевих цілей, а також здатність досягати цих цілей. Управлінці та лідери мають більше шансів зробити національні та місцеві стратегії реалістичними, якщо вони намагатимуться знайти рішення наступних проблем [1]:

1) Реконструкція минулого та розуміння сьогодення. Які економічні стратегії країна реалізовувала протягом останніх років і наскільки вони були успішними? Які виклики стоять перед країною сьогодні?

2) Творення майбутнього: короткострокові та середньострокові економічні варіанти. Які короткострокові та середньострокові економічні варіанти можливі для країни? Які з них є найбільш привабливими і чому?

3) Управління переможцями та переможеними. Які групи сприймають себе як переможців і переможених у сценарії? Яка тактика може бути використана для підтримки нових економічних та фіскальних стратегій?

4) Які інституційні механізми необхідні для реалізації будь-якого з цих сценаріїв?

Як показує практика, реформи децентралізації були проведені в багатьох країнах протягом останніх 30 років. Ці реформи були спрямовані на посилення відповідальності, фінансового управління та фіскальної автономії місцевих органів влади, скорочення цільових трансфертів на користь трансфертів загального фонду та створення нових рівнів місцевого самоврядування.

Розглянемо перелік основних місцевих ініціатив з цифровізації в деяких країнах ЄС [1].

У Бельгії, наприклад, реформа, спрямована на перехід до федеративного устрою, була реалізована в 1993 році.

У Фінляндії створення регіонів як міжмуніципальних організацій розпочалося в 1994 році, а різні органи управління були скасовані в 1995 році.

У Франції - між 1982 та 1984 роками. Було прийнято низку законів про децентралізацію. Їхньою метою було усунення апріорного контролю, збільшення відповідальності місцевих органів влади, створення регіональних органів місцевого самоврядування та передача фінансових ресурсів місцевим органам влади. У 1990-х роках відбулася нова хвиля реформ у секторі професійно-технічної освіти, спрямована на посилення регіональної відповідальності. Нарешті, реформа від 1 січня 2002 року передала відповідальність за залізничні пасажирські перевезення на місцевий рівень [1].

У Греції значні зміни відбулися після 1994 року з перетворенням "префектур" на місцеві органи влади, скасуванням попереднього контролю та консолідацією муніципальних податкових фондів.

В Італії також відбулася низка важливих змін: У 1990 році Закон Бассаніні [1] надав можливість мерам, обраним шляхом прямого загального

голосування, санкціонувати нові податкові реформи для муніципалітетів, провінцій та регіонів, в той час як регіональна відповідальність за охорону здоров'я та транспорт зростає.

У 2000 році було прийнято законодавство, яке запровадило пряме загальне голосування на виборах місцевих мерів, і, нарешті, у 2001 році принцип місцевої фіскальної автономії було підтверджено шляхом схвалення на референдумі Конституційного закону від березня 2001 року.

У Нідерландах частка трансфертів, не пов'язаних з державними фінансами, зростає в період між 1980 та 1990 роками.

Португалія схвалила реформу системи грантів у 1999 році, збільшивши відповідальність місцевих органів влади.

В Іспанії право на місцеве самоврядування було визнано в 1978 році і створено автономні регіони; з початку 1990-х років було розширено повноваження муніципалітетів і консолідовано податкові бази [1].

У Сполученому Королівстві значні реформи відбулися з 1990-х років, з помітним просуванням до більших органів місцевого самоврядування, що характеризуються територіальною реорганізацією, контролем над витратами і доходами тощо [1]. З кінця 1990-х років процедури, що регулюють місцеве самоврядування, стали більш гнучкими, були створені місцеві виконавчі органи, загальні повноваження з місцевих питань були передані місцевим органам влади, відбулася деволюція та створення місцевих органів влади в Шотландії, Уельсі та Північній Ірландії. "Моделі місцевого самоврядування" можна розділити на три основні категорії залежно від державного устрою (унітарна, федеральна чи регіональна). Однак ці моделі не можна чітко класифікувати ізольовано, оскільки необхідно враховувати багато національних особливостей, таких як організація державних і місцевих органів влади, їхні фінанси та відносини між ними. Тим не менш, було б цікаво коротко описати перелічені тут системи.

1) Територіальна модель федеративних держав (Австрія, Бельгія та Німеччина). Ця система характеризується тим, що федеральні держави є сильними на місцевому рівні. Вона виконує наступні функції [1]:

- Внутрішня організація органів місцевого самоврядування, визначена федеральною державою;

- адміністративний та бюджетний контроль над місцевими органами влади, за які відповідають федеральні землі;

- У Німеччині та Австрії: розподіл податків між федеральним урядом, федеральними землями та органами місцевого самоврядування; розподіл коштів від федеральних земель до органів місцевого самоврядування. У Бельгії дотації розподіляються від регіонів до муніципалітетів і провінцій.

2) Територіальна модель "регіоналізованих держав" (Іспанія, Італія) має регіони, подібні до федеративних держав. Особливість [1]:

- Більша територіальна відповідальність

- Самостійна законодавча компетенція регіонів.

- 2. посилення регіональної податкової автономії.

3. модель регіональної автономії в межах унітарної держави. Такі моделі існують у Данії, Фінляндії, Франції, Греції, Люксембурзі, Ірландії, Нідерландах, Португалії, Великій Британії та Швеції. В основі цих систем лежать децентралізовані місцеві органи влади зі спільними рисами, але з різним ступенем децентралізації. Спільні риси [1]:

- Місцеві органи влади не мають достатніх законодавчих повноважень (за винятком шотландського парламенту);

- відсутність загальних регуляторних повноважень (за винятком Уельсу та Шотландії); та

- (за винятком Нідерландів). Рівні децентралізації характеризуються наступним чином [1]:

- Високодецентралізовані країни, де органи місцевого самоврядування мають широке коло повноважень і значні власні фінансові ресурси (Швеція, Данія, Фінляндія);

- високодецентралізовані країни (Франція, Греція, Люксембург, Нідерланди, Португалія), де органи місцевого самоврядування мають занадто багато повноважень;

- країни з тенденцією до централізації та жорсткого контролю над видатками і доходами місцевих органів влади (Ірландія та Великобританія).

Територіальна організація місцевого самоврядування в ЄС значно відрізняється; кожна країна знаходить свій власний баланс між необхідністю управління місцевими справами на регіональному рівні та потребою в тому, щоб місцеві органи влади були достатньо великими, щоб виробляти та управляти місцевими державними послугами. Таким чином, деякі країни мають однорідні органи місцевого самоврядування на одному рівні, в той час як інші, такі як федеративні держави та деякі унітарні держави (Іспанія, Італія, Ірландія та Велика Британія), відрізняються різноманітністю.

У більшості країн відповідальність органів місцевого самоврядування значно зростає за останні два десятиліття. Залежно від країни, місцеві органи влади мають такі повноваження

- Відповідальність за питання місцевого значення.
- Діяльність, що здійснюється від імені держави, наприклад, реєстрація мешканців, вибори та корпоративне управління;

- Завдання, делеговані іншими місцевими, державними та федеральними органами влади. Такі повноваження, як охорона навколишнього середовища, культура, транспорт, охорона здоров'я та освіта, часто перебувають у спільному управлінні різних рівнів місцевої влади, а в деяких випадках - і держави. Місцеві органи влади можуть виконувати свої завдання безпосередньо або делегувати деякі з них іншим місцевим органам влади, приватним компаніям чи місцевим державним підприємствам. У всіх європейських країнах саме муніципалітети управляють комунальними послугами, такими як водопостачання та каналізація, збір та утилізація відходів, культура, міста, дорожні мережі, соціальне забезпечення та початкова освіта.

У більшості країн ЄС другий рівень місцевого самоврядування зазвичай відповідає за дорожню мережу, освіту, соціальний захист (наприклад, інвалідів, догляд за дітьми) та охорону навколишнього середовища. У країнах з дворівневою системою місцевого самоврядування вони мають ширші повноваження, ніж у країнах з трирівневою системою.

У країнах з дворівневою системою місцевого самоврядування другий рівень, як правило, також відповідає за такі сфери, як регіональний розвиток і національне земельне планування. У країнах з трирівневою системою місцевого самоврядування позиція другого рівня місцевого самоврядування варіюється від країни до країни. У цих країнах місцеві органи влади зазвичай відповідають за районне планування, економічний розвиток, професійну підготовку, транспорт, освіту та охорону здоров'я.

Більшість угод про співробітництво між місцевими органами влади спрямовані на спільне управління місцевими громадськими послугами. Вони, як правило, спрямовані на мінімізацію витрат і максимізацію заощаджень за рахунок більш ефективного та раціонального використання місцевих ресурсів.

Зауважте, що фінансові ресурси органів місцевого самоврядування включають податкові надходження, бюджетні трансферти, позики та доходи від підприємницької діяльності. У деяких країнах (наприклад, у Фінляндії та Німеччині) частка загальнодержавних податків, що перерозподіляється на користь місцевих органів влади, класифікується як місцеві податкові надходження. В інших країнах, таких як Греція та Португалія, трансферти з загальнодержавних податків місцевим органам влади забезпечуються частиною загальнодержавних податкових надходжень.

У всіх європейських країнах місцеві органи влади отримують бюджетні трансферти. Існують різні категорії фіскальних трансфертів [1]:

- Операційні або інвестиційні трансферти;
- загальні або цільові трансферти.

- Джерела фіскальних трансфертів різняться (національний бюджет, бюджет ЄС та місцевих органів влади). Фіскальні трансферти різняться залежно від бюджетного джерела державних фіскальних трансфертів (трансферти з визначених національних податкових надходжень, трансферти зі змішаних джерел, трансферти з невизначених національних бюджетних джерел).

У всіх державах-членах Європейського Союзу місцеві органи влади можуть отримати фінансові ресурси для фінансування шляхом запозичення у фінансових установах на свій вибір або шляхом випуску облігацій. Запозичення спрямовані на фінансування проектів капітальних видатків. Ці кредити можуть бути використані для коригування боргу або для фінансування акцій державних підприємств чи об'єднань. Кредити в іноземній валюті, як правило, є дозволеними. До них можуть додаватися особливі умови, наприклад, попереднє схвалення наглядових органів. Випуски облігацій на практиці зустрічаються рідко, за винятком Італії та Іспанії, де вони є основною формою регіонального фінансування.

Вище наведено огляд адміністративного досвіду основних країн, що знаходяться в центрі ЄС, та взаємозв'язку між державним і регіональним фінансуванням.

3.2. Перспективи впровадження діджиталізації у сфері державних фінансів

Впровадження цифрових технологій у сфері державних фінансів може принести багато переваг і поліпшити різні аспекти управління бюджетом та використання публічних коштів. Ось декілька можливих напрямків цифровізації у сфері державних фінансів:

1. Зменшення витрат: Використання цифрових технологій дозволяє знизити витрати на обробку та зберігання фінансової інформації і документів. Також впровадження електронних систем управління

- бюджетом допоможе забезпечити більшу ефективність управління бюджетом і зменшити кількість ручної роботи.
2. Більша прозорість: Відкритість та прозорість витрат державного бюджету можуть залучити громадськість до моніторингу та контролю використання державних коштів. Відкриті дані можуть стати важливим інструментом для аналізу та планування державних витрат.
 3. Більша ефективність управління: Використання цифрових технологій дозволяє збільшити швидкість та точність обробки даних та звітності, що зменшує ризики помилок та підвищує рівень відповідальності управлінців. Електронні системи управління бюджетом дозволяють точніше прогнозувати прибутки та витрати, що забезпечує більш ефективне планування та моніторинг фінансових показників.
 4. Зручність та швидкість для громадян та бізнесу: Електронна система оподаткування та віртуальні платіжні системи роблять оплату податків та інших платежів зручнішою та швидшою для громадян та бізнесу. Це зменшує час та витрати на обробку документів та ризики помилок.
 5. Кібербезпека: Впровадження цифрових технологій у державні фінанси вимагає високого рівня кібербезпеки для захисту фінансових даних від кіберзлочинців. Використання технологій кібербезпеки, таких як шифрування даних та ідентифікація користувачів, може забезпечити захист від кібератак.
 6. Покращення управління державним бюджетом: Використання інструментів бюджетної автоматизації дозволяє зменшити ручну роботу, покращити якість та швидкість обробки даних та забезпечити точність визначення показників бюджету. Це допомагає ефективніше використовувати державні кошти, знижує ризики помилок та підвищує ефективність управління.
 7. Розвиток інновацій та економічне зростання: Впровадження цифровизації в сфері державних фінансів може сприяти розвитку інновацій та зростанню економіки. Наприклад, електронна система

оподаткування може зменшити ризики корупції та поліпшити інвестиційний клімат країни.

Загалом, використання цифрових технологій у сфері державних фінансів може поліпшити управління бюджетом, забезпечити краще використання публічних коштів та підвищити якість послуг для громадян та бізнесу. Проте важливо забезпечити високий рівень кібербезпеки, навчання та кваліфікацію працівників, а також залучити громадськість до моніторингу використання державних коштів. Впровадження цифрових рішень у державних фінансах може мати значний потенціал для досягнення переваг для держави та її громадян, тому важливо продовжувати розвивати нові інноваційні підходи у цій галузі.

Додатковою перспективою впровадження діджиталізації у сфері державних фінансів є: Зручний доступ до фінансових послуг: Цифрові технології дозволяють полегшити доступ громадянам до різних фінансових послуг, таких як отримання кредитів, пенсійний облік чи інші фінансові транзакції. Електронні платіжні системи та онлайн-банкінг забезпечують швидкий та зручний доступ до фінансових ресурсів. Виявлення шахрайства та зловживань: Застосування аналітики даних та штучного інтелекту може допомогти виявити шахрайство, корупцію та інші фінансові злочини. Автоматична обробка великих обсягів даних дозволяє виявити недоречні патерни та підозрілі транзакції, що сприяє забезпеченню фінансової безпеки та ефективного контролю. Економія часу та зусиль: Цифрові технології дозволяють автоматизувати процеси, які раніше вимагали багато часу та ручної роботи. Це дозволяє спростити процеси бюджетування, звітності, аудиту та інших фінансових операцій, звільняючи ресурси для більш сконцентрованої роботи над стратегічними завданнями.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних, методологічних та практичних аспектів удосконалення цифровізації фінансового сектору, проведене в рамках кваліфікаційних випробувань, дозволило зробити такі висновки

Існують проблеми, які гальмують процес реструктуризації фінансової системи України, такі як проблема гармонізації вітчизняної системи з міжнародними стандартами, відсутність системного підходу до реструктуризації фінансової системи, надто повільні темпи реструктуризації та часткова затримка у впровадженні реформ. Також трансформація фінансової системи України не є проактивною та спрямованою на забезпечення макроекономічної стабільності, відсутня чіткість щодо конкретного напрямку реформ, існують проблеми в управлінні процесом реструктуризації, тобто відсутня чітка стратегія тактики реформ, неефективність фінансової системи та оптимального використання запозичених коштів. Проблеми у створенні структури для оптимального використання запозичених коштів.

Цифровізація державних фінансів пропонує громадянам і бізнесу зручність і швидкість, а також високий рівень кібербезпеки. Вона також допомагає покращити контроль за державним бюджетом та забезпечити точність бюджетних показників.

Однак слід зазначити, що впровадження цифрових технологій у державні фінанси вимагає високого рівня кібербезпеки та кваліфікації персоналу державних фінансових установ. Також необхідно залучати громадськість до процесу моніторингу та контролю за використанням публічних коштів.

Використання цифрових технологій у державних фінансах має великий потенціал для інновацій та економічного зростання. Більшість країн вже впровадили цифрові технології в державні фінанси, що підвищує ефективність і прозорість управління бюджетом та забезпечує точність бюджетних показників. Таким чином, цифровізація державних фінансів є важливим кроком на шляху до підвищення ефективності та прозорості в

управлінні бюджетом і забезпечення більш ефективного використання державних коштів. Висновки щодо цифровізації публічних фінансів можна зробити на основі аналізу переваг та перспектив покращення управління державним бюджетом та забезпечення більш ефективного використання публічних коштів

1. цифровізація публічних фінансів зменшує витрати на обробку та зберігання фінансової інформації та документів

2. відкритість та прозорість витрат державного бюджету є ключовим елементом фіскальної цифровізації.

3. Використання цифрових технологій дозволяє підвищити швидкість і точність обробки даних та звітності, зменшити ризик помилок і підвищити рівень відповідальності керівництва

4. електронні системи сплати податків та віртуальні платіжні системи підвищують зручність та швидкість здійснення податкових та інших платежів для громадян та бізнесу

5. впровадження цифрових технологій у публічних фінансах вимагає високого рівня кібербезпеки для захисту фінансових даних від кіберзлочинців

6. використання інструментів бюджетної автоматизації може допомогти забезпечити ефективне використання державних коштів та підвищити ефективність управління

7. діджиталізація державних фінансів сприяє інноваціям та економічному зростанню.

Тому впровадження цифровізації у сфері публічних фінансів є необхідним кроком для підвищення ефективності та прозорості управління державним бюджетом, забезпечення точності та швидкості обробки даних і звітності, зниження ризиків корупції, посилення кібербезпеки та підвищення зручності для громадян і бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаптація міжнародного досвіду управління державними фінансами. За матеріалами експертів GIZ / Е. Бауманн, У. Бехманн, Г.Вайланд та ін. – Київ: ДННУ «Акад. фін. управління», 2014. – 143 с.
2. Бюджетне прогнозування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_66469_byudzhethne-prognozuvannya.html
3. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. – 2456–VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page2>
4. Гасанов С. С. Державна підтримка капіталізації та реорганізації банків за участю держави в капіталі. Зарубіжний досвід та вітчизняна практика: монографія / Гасанов С. С., Любіч О. О., Бортніков Г. П. – К.: ДННУ «Акад. фін. управління», 2015. – 128 с.
5. Дребот Н. П. Реформа децентралізації в Україні: поточний стан та перспективи розвитку / Н. П. Дребот, І. Б. Семеген // Науковий вісник НЛТУ України. – 2019. – Т. 29, № 4. – С. 24–27
6. Загороднюк А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
7. Карлін М.І. Фінасова система України: навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 324 с.
8. Карчева Г. Т. Особливості функціонування банківської системи України в умовах фінансово–економічної кризи / Г. Т. Карчева // Вісник НБУ. – 2009. – № 11 (165). – С.14–22.
9. Кудряшов В.П. Фінанси: навчальний посібник: Херсон: Олдіплюс, 2002. – 352 с.
10. Лондар С. Бюджетне прогнозування: методика потребує вдосконалення [Електронний ресурс] / С. Лондар, Т. Затонацька. – Журн. Незалежний аудитор, 2017. // Режим доступу: http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/573.html?view=material

11. Лондар Л. П. Докапіталізація банків як чинник зростання державного боргу України / Л. П. Лондар // Стратегічні пріоритети. – 2017. – № 4. – С.74–81.
12. Маркович Г. Публічність та прозорість бюджетного процесу – ознака демократичного розвитку країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/4992>
13. Оболенський О. Економічні функції держави в період трансформації // Проблеми формування ринкової економіки: Міжвід. наук. зб. – К.: КНЕУ, 2000. – Вип. 8. – С. 34–39.
14. Овчаренко Т., Бочі А., Поворозник В. Особливості формування та виконання бюджету об'єднаних територіальних громад. Міжнародний центр перспективних досліджень. 2017. 136 с.
15. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посібник. – 2-ге вид., оп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
16. Офіційний державний сайт України «Діджиталізація». Що таке діджиталізація? URL: <https://decentralization.gov.ua/questions/1?page=2>
17. Павелко А.В., Чугунов І.Я. Бюджетна політика економічного розвитку // Вісник КНТЕУ. 2015. № 2. С. 64–73.
18. Павліха Н. В., Хомюк Н. Л. Діджиталізація в Україні: стан та вплив її на розвиток сільських територій. Актуальні проблеми регіональних досліджень: матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (Луцьк, 17–18 травн. 2018 р.). Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С. 16–19.
19. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 3. – С.165–166.
20. Публічне управління та адміністрування / за заг. ред. О.В.Скидана. Житомир: ЖНАЕУ, 2017. 705 с.
21. Розвиток державних фінансів в умовах глобалізації: кол. моногр. / [Луніна І. О., Булана О. О., Фролова Н. Б. та ін.]; за ред. д.е.н. І. О. Луніної;

НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». – К., 2014. – 296 с.

22. Державна служба статистики України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

23. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 р. – 5/2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

24. Урядовий портал [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249797370>

25. Чеберяко О. Місцеві бюджети в умовах сучасної децентралізації: Україна і зарубіжний / О. Чеберяко, О. Рябоконт // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2016. – № 4 (181). – С. 24–29.

26. Чугунов І. Я., Макогон В. Д. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень. Економічний часопис-XXI: науковий журнал. №158(3–4(2)). 2016. С. 66–69.

27. Economic and financial indicators /the Economist, Friday January 19th, 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economist.com/indicators>

ДОДАТКИ

Додаток А

Переваги та недоліки підходів прогнозування державного бюджету

Метод прогнозування	Джерела інформації	Переваги	Недоліки
Метод прямого рахунку	– зведена декларація з податку на прибуток підприємств за даними ДПСУ; значення макроекономічних показників у майбутні періоди, які наводяться в середньостроковому прогнозі економічного та соціального розвитку України, затвердженому Кабінетом Міністрів	– надійний та найдостовірний метод. Там, де це можливо, намагаються використовувати саме його; – використовується при плануванні проекту бюджету на один(наступний) рік	– прогнозування потребує залучення великої кількості економічних показників. В окремих випадках їх понад 40, і надаються вони з різних джерел: ДПСУ, Державної казначейської служби України (ДКСУ), МЕРТ, Державної служби статистики (ДССУ), Пенсійного фонду; – велика кількість економічних показників, що використовуються, погіршує точність прогнозу, оскільки похибка передбачення прогнозних значень показників-складових при розрахунках інтегрується в похибці фінального розрахунку.
Експертний метод	– планові показники визначаються на основі експертних оцінок; вирішальними є досвід, інтуїція, суб'єктивні очікування, освіта експертів, відповідальних за складання прогнозів; – як експерти до Процесу прогнозування залучаються фахівці Міністерства фінансів України.	– можливість скласти відносно точні прогноз; прогнозування в динаміці; – легкий доступ до даних; не потребує коригувань.	– суб'єктивний метод прогнозування; – приблизна оцінка; відсутня технологія складання прогнозу, яка ускладнює перевірку точності; – тільки короткі прогнози; – працює лише при необхідності узгодження результатів часткових прогнозів між собою; – висока ймовірність похибки, зумовленої зацікавленістю експертів у результатах, браком інформації щодо досліджуваного об'єкта, недостатньою компетенцією експертів;

			<p>– труднощі виникають і під час узгодження часткових прогнозів в умовах принципових суперечок експертів і конфліктності предметної ділянки, що властиве для завдань у сфері прогнозування доходів бюджету.</p>
<p>Метод прогнозування за питомими вагами у ВВП</p>	<p>Складові надходжень у доходах щодо ВВП і обрахунок на основі цих складових відповідно до прогнозованого ВВП.</p>	<p>– надає можливість прогнозування на тривалий час; – дає можливість прогнозувати надходження податку, враховуючи зміни в кон'юктурі внутрішнього попиту, в динаміці та структурі валової доданої вартості за видами економічної діяльності, зміни поточних і перспективних обсягів експортно-імпорتنих операцій; – ураховує перспективну базу оподаткування; – показує залежності між показниками соціально-економічного розвитку країни та надходженнями податку; – низький показник похибки</p>	<p>– результати розрахунків мають високу точність лише у випадку стабільної економіки; – потребує значних матеріальних та часових витрат; – можливість недостовірних даних; – постійна потреба в удосконаленні моделі потребує висококваліфікованих спеціалістів; – проблемність врахування в модель суб'єктів ЗЕД; – аналіз здійснюється на основі достовірності факторів, які повинні бути достовірними; – необхідні постійні коригування на тіньову економіку</p>

Переваги та недоліки методів прогнозування макроекономічних
показників державного бюджету

Метод прогнозування	Характеристики	Переваги	Недоліки
Аналітичний (метод коефіцієнтів)	<ul style="list-style-type: none"> • досліджується економічна кон'юнктура в минулому та базовому періодах, а також досягнутого рівня як вихідної бази для макроекономічного планування; • використовується при моделюванні бюджетних показників і передбачає обчислення планових показників на основі визначення впливу на них різномунітних чинників; 	<ul style="list-style-type: none"> • планування «від досягнутого», що має місце нині в бюджетному процесі; 	<ul style="list-style-type: none"> • перенесення в майбутнє минулих тенденцій, досягнутих результатів не стимулює виявлення резервів і не сприяє економії бюджетних коштів;
Балансовий	<ul style="list-style-type: none"> • узгоджуються джерела надходжень і напрями видатків за видами та регіонами; • встановлюється взаємозв'язок із загальною величиною фінансових ресурсів у державі по міністерствах, відомствах, регіонах і відповідними потребами, які можуть бути забезпечені. 	<ul style="list-style-type: none"> • дозволяє визначити головні економічні зв'язки у народному господарстві; • темпи та пропорції його розвитку народного господарства; • структурні зрушення у виробництві та споживанні; • здійснюється координація та узгодження планових завдань у всіх ланках народного господарства 	<ul style="list-style-type: none"> • надто широка кількість застосування нормативів, на основі яких визначаються потреби в засобах виробництва та продукції під час розробки комплексних програм.
Нормативний	<ul style="list-style-type: none"> • базується на нормативах, які регламентують види надходжень і видатків; • враховується економічний стан підприємств, установ, галузей національної економіки, фізичних осіб; 	<ul style="list-style-type: none"> • дає змогу сповна виявити бюджетні резерви; • спроможний відносно об'єктивно оцінити потреби бюджетних галузей у ресурсах і створити умови для їх ефективного та ощадливого використання; 	<ul style="list-style-type: none"> • відсутність узгодженості бюджетних зобов'язань, що зумовлені нормативами, з реальними можливостями бюджетної системи щодо фінансування відповідних витрат; • є тільки орієнтиром для оцінки, як реальні видатки співвідносяться до середніх по Україні. Ці нормативи визначаються Міністерством

Метод прогнозування	Характеристики	Переваги	Недоліки
Програмно-цільовий	<ul style="list-style-type: none"> • використовується при фінансуванні окремих державних програм економічного і соціального розвитку; • дає змогу виявити джерела покриття і визначити ефективність цих програм. Із 2002 р. використовується в Україні при формуванні бюджетів як основний; 	<ul style="list-style-type: none"> • оптимізує обмежені ресурси бюджету; • підвищує результативність функціонування органів влади і якість послуг, що надаються ними; • забезпечує підвищення ефективності витрат через економію бюджетних коштів і зосередження ресурсів на досягненні найважливіших на даний момент для суспільства завдань; 	<p>фінансів та профільними міністерствами для того, щоб врахувати трансферти;</p> <ul style="list-style-type: none"> • недостатність, а іноді й відсутність нормативно-правової бази для формування бюджетів усіх рівнів за програмно-цільовим методом; • відсутність узгодженості бюджетних програм і державних цільових програм;
Економіко-математичний	<ul style="list-style-type: none"> • для здійснення багатоваріантних розрахунків щодо обґрунтування доходів бюджету, вибору стратегії розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту; • формування необхідного обсягу доходів бюджету, сприяє підвищенню стимулюючої функції бюджетних важелів у механізмі реалізації критеріїв ефективності; 	<ul style="list-style-type: none"> • надають можливість прогнозування розміщення виробництва, темпи розвитку галузі, асортимент і обсяг випуску продукції, попит споживачів, використання ресурсів в галузі і потребу в матеріально-технічних ресурсах; • не допускають суперечності в системі прогнозівних показників. Об'єкт прогнозу може бути описаний набором характеристик, які пов'язані балансовими, функціональними чи стохастичними співвідношеннями; • дає можливість одночасного відображення в моделі багатьох факторів з урахуванням їх взаємовпливу; • допускає певну свободу в перегляді факторів і взаємозв'язків у процесі роботи з моделлю; • можуть бути одержані варіанти прогнозу для широкого діапазону вихідних умов і припущень. 	<ul style="list-style-type: none"> • вузьке трактування економічного моделювання як засобу короткострокового пасивного прогнозування, чи навпаки, з вільним застосуванням економетричних моделей для довгострокових прогнозів;